

Ενότητα 3η Το χρέος του ιστορικού

Ἐν μὲν οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ
τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν ἴσως οὐκ ἂν τις
ἐκβάλλοι·

καὶ γὰρ φιλόφιλον εἶναι δεῖ τὸν ἀγαθὸν
ἄνδρα καὶ φιλόπατριν

καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς

καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους·

ὅταν δὲ τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος
ἀναλαμβάνη τις,
ἐπιλαθέσθαι χρή πάντων τῶν τοιούτων
καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν
τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς,

ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο,
πολλάκις δ' ἐλέγχειν καὶ ψέγειν
ἐπονειδίστως τοὺς ἀναγκαιοτάτους,

ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀμαρτίαι
τοῦθ' ὑποδεικνύωσιν.

Ὡσπερ γὰρ ζῶου τῶν ὄψεων
ἀφαιρεθειῶν
ἀχρειοῦται τὸ ὄλον,
οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς
ἀληθείας
τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς
γίνεται διήγημα.

Για τον υπόλοιπο, λοιπόν, βίο
δε θα μπορούσε κάποιος να αποβάλει
αυτού του είδους την εύνοια (προς
γνωστούς και φίλους)·
γιατί, πράγματι, ο αγαθός άντρας πρέ-
πει να αγαπάει τους φίλους του και την
πατρίδα του
και να μισεί τους ίδιους εχθρούς που
μισούν και οι φίλοι του
και να αγαπά τους ίδιους φίλους (που
αγαπούν και οι φίλοι του)·
όταν, όμως, κάποιος υιοθετεί το χαρακ-
τήρα του ιστορικού

πρέπει να τα ξεχάσει όλα αυτά
και πολλές φορές πρέπει να επαινεί και
να τιμά με τους μεγαλύτερους επαίνους
τους εχθρούς,
όταν οι πράξεις το απαιτούν,
και πολλές φορές θα χρειαστεί να κα-
τακρίνει και να κατηγορεί κατά τρόπο
που ντροπιάζει τους στενοὺς συγγενείς,
όταν τα σφάλματα στις πράξεις τους
αυτό υποδεικνύουν.

Ὅπως ακριβῶς, όταν ένας ζωντανός
οργανισμός χάσει τα μάτια του,
αχρηστεύεται ολόκληρος,
έτσι κι από την ιστορία, αν αφαιρεθεί η
αλήθεια,

ὄ,τι απομένει από αυτήν γίνεται ανώφε-
λο (ασήμαντο) διήγημα.

Πολύβιος, Ἱστορία 1.14.4-7

Νοηματική απόδοση κειμένου

Στο κείμενο αυτό ο ιστορικός Πολύβιος αναφέρεται στα προσόντα που έχει ένας άνδρας ενάρετος αλλά και στα προσόντα που πρέπει να έχει ένας ιστορικός. Αυτός διακρίνεται για την αγάπη του προς τους φίλους και την πατρίδα του. Ακόμα μισεί τους ίδιους εχθρούς που μισούν και οι φίλοι του και αγαπάει τους φίλους μαζί με τους φίλους του. Όμως, όταν κάποιος αποφασίζει να γράψει ιστορία, πρέπει να τα ξεχάσει όλα αυτά. Τότε είναι υποχρεωμένος, όταν το απαιτούν τα γεγονότα, να είναι πολύ σωστός και αντικειμενικός. Ακόμα και τους εχθρούς του επιβάλλεται να επαινεί, όταν πρέπει και να κατηγορεί ακόμα και τους πιο στενοὺς συγγενείς του, όταν οι πράξεις τους δεν είναι οι σωστές. Η ιστορία είναι μια μεγάλη αλήθεια, λέει ο Πολύβιος, κι αν λήψει η αλήθεια, η ιστορία θα είναι μια διήγηση χωρίς κανένα όφελος.

Ετυμολογικά

1. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις με τα συνθετικά που σας δίνονται:

Υλη + τέμνη:
Οἶκος + νέμω:
Ἀγγελία + φόρος:
Λόγος + γράφω:
Ὄξύς + θυμός:
Πατρίς + γόνος :
Αὐτός + ἔργον:
Ἐχθρός + πράττω:
Φίλος + πονῶ:
Νόμος + τίθημι:

2. Να χωρίσετε τις ακόλουθες λέξεις στα συνθετικά τους μέρη:

Ναυμαχία
Μοναρχία:
Παντοκράτωρ:
Παιδαγωγός:
Θανατηφόρος:

3. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με α' συνθετικό τα ουσιαστικά: λόγος, πόλις, παῖς.

Γραμματική

1. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο των λέξεων που βρίσκονται στην παρένθεση:

- Οἱ _____ (ποιμήν) περιιάζουσι ἔφ' ἁμαξῶν τά κτήματα.
- Τοῖς _____ (γέρων) ἀρέσκουσιν οἱ _____ (μήν) τοῦ _____ (ἔαρ).
- Ἐκ μικροῦ _____ (σπινθήρ) ἀπτομεν πῦρ.
- Νιόβη εἶχε ἑπτὰ _____ (θυγατήρ).
- Παντί τρόπῳ τά _____ (ψεῦδος) φεῦγε.
- Ἀποδοτέ τά τοῦ _____ (Καίσαρ) τῷ _____ (Καίσαρ) καί τά τοῦ _____ (θεός) τῷ _____ (θεός).
- _____ (μήτηρ) τέ καί _____ (πατήρ) καί τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστι ἡ πατρίς.
- _____ (άνήρ) ἐπιφανῶν πάσα γῆ τάφος.
- Οὐδεῖς τῶν _____ (ρήτωρ) ἀνίστατο.
- Σύν Ἀθηνᾶ καί _____ (χείρ) κίνει.
- Πολλά καί _____ (ἔθνος) καί πόλεις πολέμιοι αὐτοῖς ἦσαν.
- Οἱ _____ (πολίτης) τῆς Ρώμης εἰσεδέξαντο τόν Κωνσταντῖνον _____ (σωτήρ) αὐτόν ἀνευφημοῦντες.
- Τοῦ _____ (χειμῶν) οἱ ἀγροῖ ἐνίους (= μερικοί) _____ (μήν) μεστοί _____ (χιῶν, γέν. πληθ) εἰσίν.
- Οἱ Ἀθηναῖοι δῆμος πολλάκις ἐπίστευε τοῖς ἀδίκοις _____ (ἡγεμῶν).
- Αἶ πηγαί τῶν ποταμῶν ἐν τοῖς _____ (ἄρος) εἰσίν
- Καί ἐν τοῖς _____ (λιμήν) πολεμικαί νῆες εἰσίν ἱκαναί.

2. Να αναγνωρίσετε τις παρακάτω λέξεις:

Θέρους: _____
Χήνα: _____
Αίώνας: _____
Κηφήνος: _____
Ράκων: _____

Βραχίοσι: _____
Ἐκλέκτορι: _____
Κοσμήτορες: _____
Χιτώνας: _____
Βάρη: _____

3. Να μεταφερθούν οι παρακάτω προτάσεις στον άλλο αριθμό:

Αἱ μητέρες φιλοῦσι τὰς θυγατέρας.

Χαρακτήρ ἀνδρός ἐκ λόγου γνωρίζεται.

Οἱ πατέρες ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἴργουσι τοὺς παῖδας.

Οἱ πολῖται εἰσεδέξαντο μετὰ χαρᾶς τὸν ἡγεμόνα.

Ἵψηλὸν τεῖχος κύκλω τὴν πόλιν περιέβαλλε.

4. Να γραφεί η ίδια πτώση στον άλλο αριθμό:

Τὸ αἶνιγμα: _____
Τῆς ρινός: _____
Τὸν ἐλαιῶνα: _____
Τοῦ παρθενῶνος: _____
Ταῖς σταγόσι: _____
Τοὺς βραχίονας: _____
Τοῦ κώδωνος: _____
Τῶ καύσωνι: _____
ἽΩ ρήτορες: _____
Τοῦ κόρακος: _____
Τῆ πτέρυγι: _____

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

Σύνδεσμοι παρατακτικοί:

1. **Συμπλεκτικοί:** *τέ, καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ.*
2. **Αντιθετικοί:** *μέν, δέ, ἀλλά, ὅμως, καίτοι, μὴν (=ὅμως), καὶ μὴν, ἀλλὰ μὴν.*
3. **Διαχωριστικοί ἢ διαζευκτικοί:** *ἢ, ἢτοι, εἴτε, ἐάντε, ἄντε, ἤντε.*
4. **Συμπερασματικοί:** *οὖν, ἄρα, δὴ, γοῦν, τοίνυν, οὕκουν, οὐκοῦν.*
5. **Αιτιολογικοί:** *γάρ.*

Σύνδεσμοι υποτακτικοί:

1. **Ειδικοί:** *ὅτι, ὡς.*

2. **Ενδοιαστικοί:** *μή, μή ού.*
3. **Αιτιολογικοί:** *ώς, ότι, διότι, ἐπεί, ἐπειδή.*
4. **Τελικοί:** *ἵνα, ὅπως, ὡς.*
5. **Παραχωρητικοί:** *εἰ καί, ἄν καί, καί εἰ, καί ἄν, οὐδ' ἂν, μηδ' ἂν.*
6. **Υποθετικοί:** *εἰ, ἂν, ἄν, ἴν.*
7. **Χρονικοί:** *ὡς, ὅτε, ὁπότε, ἐπεί, ἐπειδή, ἄχρι, μέχρι, ἕως, ἔστε, ἡνίκα, πρίν.*

1. Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνδεσης των παρακάτω προτάσεων:

- ❖ Οἱ δὲ Πέρσαι ἀντιπαρετάξαντο, ὡς εἶδον τήν βοήθειαν.
- ❖ Ἀγησίλαος ἐκεῖ ἔκανε καί ἐπόρθει τά περὶ τό ἄστυ.
- ❖ Γνώσεσθε ὅτι οὐκ ἐν Ἑλλάδι ἐστέ.
- ❖ Τό ψήφισμα τοῦτο γράφω, ἵνα οὕτω γίγνοιτο οἱ ὅρκοι.
- ❖ Δέδιμεν μή οὐ βέβαιοι ἦτε.
- ❖ Ἐρήσομεν ὅστις ἐστὶν ὁ διδάσκαλος.
- ❖ Οὔτε ἄρχομεν πολέμου οὔτε τὰς σπονδὰς λύομεν.
- ❖ Κύρος ἐλυπεῖτο σὺν τοῖς ἄλλοις καί οὐκ ἠδυνατο καθεύδειν (=νά κοιμηθεῖ).
- ❖ Οὔτε προδώσομεν ἀλλήλους σύμμαχοι τέ ἐσόμεθα.
- ❖ Θαυμάζω δ' ἔγωγε, εἰ μηδεὶς ὑμῶν μητ' ἐνθυμεῖται μητ' ὀργίζεται.
- ❖ Οἱ στρατηγοὶ ἔλεγον ὅτι τήν ἀναίρεσιν (=τήν περισυλλογή) τῶν ναυαγῶν προστάξειαν ἀνδράσι ἀγαθοῖς.
- ❖ Οὔτε ἔγνω οὔτε γνώσομαι.
- ❖ Οἱ μὲν ἀκούοντες ταῦτα ἠδονται, οἱ δὲ ἤχθοντο.
- ❖ Ἐπεὶ συνῆλθον οἱ λοχαγοί, Ξενοφῶν ἔλεξεν.
- ❖ Τούτους ἐβούλοντο ἐκποδῶν ποιήσασθαι (= νά ἀπομακρύνουν), ἵνα ραδίως διαπράττοιτο ἃ βούλοιντο.
- ❖ Ἔμειναν, ἕως ἀφίκοντο οἱ στρατηγοί.
- ❖ Ὅρῶμεν μή Νικίας οἶεται τί λέγειν.
- ❖ Εἰ ἐγὼ μή γινώσκω, ὑμεῖς διδάξαίτε μέ.
- ❖ Νῦν ἐπαινῶ σέ, ἐφ' οἷς (=γιά ὅσα) λέγεις τέ καί πράττεις.
- ❖ Ἐπεὶ ἐτελεύτησε Δαρεῖος καί κατέστη εἰς τήν βασιλείας Ἀρταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τόν Κύρον.
- ❖ Οἱ πολέμιοι ἐγρηγόρευσαν (=ἦταν ζύπνιοι) καί ἔκαιον πυρά πολλά.
- ❖ Ἐβουλεύοντο οἱ Πλαραιεῖς εἶτε κατακαύσωσιν αὐτούς εἶτε τί ἄλλο χρήσονται.

2. Να υπογραμμίσετε και να χαρακτηρίσετε τους συνδέσμους που εισάγουν τις δευτερεύουσες προτάσεις:

- Λέξει ὁ κατήγορος ὡς ὑβριστῆς εἰμί.
- Ἀθηναῖοι ἐνόμισαν λελύσθαι τὰς σπονδὰς, διότι εἰς χεῖρας ἦλθον.
- Ὀμίχλη ἐγένετο, ὥστε ἔλαβον ἐγγύς προσελθόντες.
- Ἔμειναν, ἕως ἀφίκοντο οἱ στρατηγοί.
- Εἰ καί χρημάτων εὐποροῦμεν, οὐκ εὐτυχοῦμεν.
- Οἱ πολέμιοι προσέβαλον τῇ πόλει καί ὀλίγου εἶλον (=κυρίευσαν) αὐτήν.
- Ἐπορευόμεν, ἵνα ὠφελοῖν αὐτόν.
- Οὔτω σκαιός (=ἀδέξιος) εἰ, ὥστε οὐ δύνασαι λογίσασθαι.
- Οἱ Θηβαῖοι εἶπον ὅτι οὐκ ἂν ἀποδοῖς τοὺς νεκρούς.
- Εἰ ψεύδομαι, ἐξέλεγγε.
- Πρίν καταλύσαι τό στράτευμα πρὸς ἄριστον (=γιά γεῦμα), ἐφάνη βασιλεύς.
- Ὁ Σιλανός ὁ μάντις ἐβόα καί ἐπεχειρεῖ λέγειν.
- Εἰ μή ὑμεῖς ἔλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα.
- Ἄνῆρ πονηρός δυστυχεῖ, καν εὐτυχεῖ.

- Ἐάν ἀληθεύσης, ὑπισχνοῦμαι σοί δέκα τάλαντα.
- Φαλίνος ἐγέλασε καί εἶπε.
- Ἦγεῖτο μέν Χειρίσοφος, ὠπισθοφυλάκει δέ Ξενοφῶν.
- Ὅρας, ὦ Ἴππία, ὅτι ἐγώ ἀληθῆ λέγω.
- Κύνας τρέφομεν, ἵνα φυλάττωσι τὰς οἰκίας.
- Οὕτω ἰσχυρόν ἐστίν ἡ ἀλήθεια, ὥστε πάντων ἐπικρατεῖ.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

1. Ποιες είναι οι υποχρεώσεις ενός φίλου προς τους συντρόφους του σύμφωνα με τον Πολύβιο;

Σύμφωνα με τον Πολύβιο ο ενάρετος άνδρας στην καθημερινή του ζωή θα πρέπει να αγαπά τους φίλους και την πατρίδα του, να μισεί τους ίδιους εχθρούς που μισούν και οι φίλοι του και να αγαπά τους φίλους που αγαπούν και οι φίλοι του. Με άλλα λόγια να έχει τους ίδιους φίλους και τους ίδιους εχθρούς με τους φίλους του. Πρέπει λοιπόν να τους αντιμετωπίζει με επιείκεια όταν σφάλουν, να σέβεται τις επιλογές και τις προτιμήσεις τους και γενικότερα να τους αποδεικνύει συνεχώς την αλληλεγγύη και τη συμπαραστάσή του. Αυτές οι υποχρεώσεις όμως αλλάζουν όταν κάποιος αναλαμβάνει την ευθύνη του ιστορικού.

2. Πώς πρέπει να αντιμετωπίζει ο ιστορικός τα πρόσωπα για τα οποία κάνει λόγο στο έργο του;

Ο ιστορικός έχει την ευθύνη να προστατεύει την αλήθεια στο έργο του και να παρουσιάζει με αντικειμενικότητα τα πρόσωπα και τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται. Πρέπει να αφήσει στην άκρη τα προσωπικά του συναισθήματα και να είναι έτοιμος να επιβραβεύει τους εχθρούς του, όταν οι πράξεις τους είναι άξιες επαίνου αλλά και να κατακρίνει, ακόμα και με το σκληρότερο τρόπο, συγγενείς και φίλους όταν διαπράττουν σφάλματα. Ο ιστορικός θα πρέπει να αξιολογεί τα πρόσωπα με βάση τις ενέργειες και τις επιλογές τους, χωρίς να παρασύρεται από αισθήματα συμπάθειας, φιλίας, αντιπάθειας, έχθρας που νιώθει γι' αυτά. Τότε μόνο υπηρετεί το σκοπό του, που είναι η προβολή της ιστορικής αλήθειας.

4. Ποιες συνέπειες έχει για την ποιότητα του ιστορικού έργου η μη τήρηση των προϋποθέσεων που εκθέτει ο Πολύβιος;

Αν ο ιστορικός δεν αντιμετωπίζει με αντικειμενικότητα πρόσωπα και γεγονότα, δεν είναι αμερόληπτος στην κριτική του και δεν ελέγχει τις πηγές του, τότε η ιστορική αλήθεια χάνεται και το ιστορικό έργο μετατρέπεται σε ανωφελές διήγημα. Χωρίς την αλήθεια το ιστορικό έργο αχρηστεύεται. Δε βοηθά τους ανθρώπους να αποκτήσουν σαφή γνώση του παρελθόντος τους και δε συμβάλλει στο να διαμορφώσουν υγιή ιστορική συνείδηση. Χάνει λοιπόν οποιαδήποτε αξία και ωφελιμότητα. Η βάση της Ιστορίας είναι η αλήθεια.

4. Είναι τα σύγχρονα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ο γραπτός και ηλεκτρονικός τύπος) πηγή αξιόπιστων ιστορικών στοιχείων, που θα αξιοποιήσει ο ιστορικός της εποχής μας; Πιστεύετε ότι πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτει ο Πολύβιος; Να αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα από την εμπειρία σας.

Στις μέρες μας με την πρόοδο της τεχνολογίας η ενημέρωση είναι άμεση και εύκολη υπόθεση. Οι εφημερίδες, τα περιοδικά, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, το διαδίκτυο παρουσιάζουν τα γεγονότα καθημερινά δίνοντας στον ιστορικό της εποχής μας μια πλούσια πηγή πληροφοριών. Ωστόσο η παρουσίαση ενός γεγονότος δε γίνεται πάντα με αντικειμενικό τρόπο μιας και αρκετές είναι οι φορές που κάποιοι προσπαθώντας να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα άλλων αλλοιώνουν την αλήθεια. Γι' αυτόν το λόγο, ο σύγχρονος ιστορικός θα πρέπει να διακρίνει το πλαστό και υποκειμενικό από την αλήθεια. Θα πρέπει να ερευνά προσεκτικά τα στοιχεία που αντλεί από τα ΜΜΕ, να τα κρίνει και να τα αξιολογεί σε βάθος. Ένα παράδειγμα του πόσο δύσκολο είναι να εντοπισθεί η αντικειμενική αλήθεια είναι οι διαδηλώσεις που συγκλόνισαν την Αθήνα και άλλες ελληνικές πόλεις το 2008. Από μια μερίδα του Τύπου παρουσιάστηκαν ως υγιής εξέγερση της νεολαίας, άλλοι μίλησαν για ομάδες αναρχικών και αντεξουσιαστών που προσπαθούσαν να διασαλεύσουν την κοινωνική ομαλότητα, άλλοι για αντιδράσεις που υποκινούνταν από σκοτεινά συμφέροντα.